

ISMA
ANNO 1994

**ISMA University
of Applied Sciences**

**THE IMPORTANCE OF PEDAGOGY
AND PSYCHOLOGY IN THE MODERN WORLD**

Scientific monograph

2024

*Recommended for printing and distribution via Internet
by the Academic Council of Baltic Research Institute
of Transformation Economic Area Problems according
to the Minutes № 5 dated 28.05.2024*

REVIEWERS:

Romans Djakons – Dr.sc.ing., Professor, Academician, President of ISMA University of Applied Sciences;

Deniss Djakons – Doctor of Economics, Professor, Rector of ISMA University of Applied Sciences;

Antonina Djakona – Doctor of Economics, Professor, ISMA University of Applied Sciences.

The importance of pedagogy and psychology in the modern world :
Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. 282 p.

CONTENTS

SECTION 1. Use of art therapy technologies in professional training future specialists in crisis psychology (Atamanchuk N. M.).....	1
1. Educational discipline “Psychological correction by means of art practices” in the system of professional training of specialists in crisis psychology	3
2. Experience in the use of art therapy technologies during the teaching of the discipline “Psychological correction by means of art practices”	7
SECTION 2. Information and technical support for the activities of the institution of higher education (Bazyl O. O., Kravchenko Yu. A.).....	30
1. Automated management system of a modern institution of higher education	31
2. Personal cabinet as a single point of access to information services of the university	35
SECTION 3. Temporrhythmic speech disorders of preschool children (Gerasymova I. V., Gerasimova N. Eu.).....	46
1. Peculiarities of communication skills in children with tempo-rhythmic disorders	47
2. Speech symptoms in temporrhythmic disorders in preschool children.....	52
SECTION 4. Peculiarities of the social development of Ukrainian teenagers in conditions of distance learning in institutions of general secondary education (Honcharenko O. V.)	64
1. Social development of teenagers as a socio-pedagogical and psychological problem.....	65
2. The influence of distance learning in institutions of general secondary education on the social development of adolescents	70
3. Socio-pedagogical and psychological support of the social development of adolescents in conditions of distance learning in institutions of general secondary education	78
4. Recommendations for parents of teenagers regarding optimization of social development in distance learning conditions	84

SECTION 5. Development technologies of young children (Klevaka L. P., Grishko O. I., Tur O. M.)	93
1. Early Development Technology by Glenn Doman.....	94
2. Maria Montessori's method of early development	99
3. Masaru Ibuka's Early Development Methodology.....	101
SECTION 6. Modernization of higher education is the main principle of the Sustainable Development Goals of Ukraine (Kovtun L. O.).....	109
1. The role of UNESCO and the UN in the modernization of higher education.....	110
2. Modernization of higher medical education in Ukraine.....	114
SECTION 7. The use of interactive methods in forming the culture of academic integrity among future doctors of philosophy (Kuzmenko A. O., Solodiuk N. V.).....	126
1. Foundations of academic integrity for the future doctors of philosophy	127
2. The project method in forming the academic integrity culture of future doctors of philosophy	131
SECTION 8. Components of readiness for professional foreign language communication in future agricultural experts (Lazariev O. V., Fernos Yu. I., Komisarenko N. O.).....	141
1. Theoretical justification of readiness for professionally oriented foreign language communication for future experts in agriculture.....	142
1.1. Defining the concept of educational knowledge and its place in the educational process	142
1.2. Linguistic communicative competence as a component of communicative competence	144
1.3. The content of professional foreign language communicative competence.....	146
2. Analysis of the components of readiness of future agricultural experts for professional foreign language communication	149
2.1. Identification of the components of readiness of future agricultural experts for professional foreign language communication	149
2.2. Theoretical justification of the motivational and content components of readiness of future agricultural experts for professional foreign language communication	151
2.3. Theoretical justification of the motivational and content components of readiness of future agricultural experts for professional foreign language communication	154

SECTION 9. The psycholinguistic basis of emotional skills formation for communicative interaction in the context of the competence approach in medical education (Lazurenko O. O., Smila N. V.).....	161
1. Communication as a factor in the development of the emotional sphere of the individual.....	163
2. Psycholinguistic interpretation of the speech manifestation of emotional and psychological features.....	166
3. Communicative interaction and the formation of a competent personality in the field of emotions.....	171
SECTION 10. The Role of Art in Developing Empathy in Preschool Children: Ukrainian Experience in Times of Martial Law (Novoseletska I. E.).....	183
1. The Emergence of Preconditions for the Defined Problem.....	184
2. Analysis of Existing Research and Methods of Problem Solving and Formulation.....	187
SECTION 11. Micro-credentials: new horizons of pedagogy in a dynamic world (Semigina T. V.).....	200
1. The relationship between micro-credentials and the competency approach.....	202
2. The concept of lifelong learning and the principles of andragogy.....	205
3. New pedagogical approaches to the organization of short training.....	210
4. Micro-credentials and development of educational systems.....	215
SECTION 12. Facilitation as an effective teaching method: a psychological approach (Fishchuk O. S., Chmil N. I.).....	223
1. Application of the facilitation method at school.....	224
2. Types of problematic behavior of schoolchildren and work with them in the facilitation group.....	234
3. Development stages of the facilitation group. Bion's three principles.....	237
SECTION 13. Study of the psychological well-being of academic staff under martial law (Khomenko Ye. H., Shevchuk V. V., Sedykh K. V.).....	254
1. Evolution of scientific views on the concept of "psychological well-being".....	256
2. Theoretical aspects of studying psychological well-being.....	261
3. An empirical study of the psychological well-being of academic staff.....	267

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ГОЛОВНИЙ ПРИНЦИП ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Ковтун Л. О.

ВСТУП

На сучасному етапі освіта, зокрема вища медична освіта є невід’ємною частиною перетворень та змін, які відбуваються у всьому світі. Значний вплив на стабільність, інерційність, динамічність освіти відіграють різні міждержавні, наднаціональні інститути, транснаціональні корпорації.

Європейський простір вищої освіти є підґрунтям для створення середовища, що стимулює до навчання та розширює можливості здобувачів вищої освіти усіх форм навчання. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх було задекларовано в Указі президента України №722/2019 від 30 вересня 2019 року про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року¹, які були адаптовані з урахуванням специфіки розвитку України та підтримали резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об’єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, в якій були проголошені глобальні Цілі сталого розвитку до 2030 року².

Всі 17 Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення проектів прогностичних і програмних документів, нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України³.

¹ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України, від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 / Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення 12.12.2021 р.).

² Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об’єднаних Націй «Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року», від 25 вересня 2015 р. № 70/1 / Sustainable Development Goals (SDGs), United Nations General Assembly. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgk326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (Distr. General 21.10. 2015 р.).

³ Воробієнко П.П. Роль освіти в досягненні цілей сталого розвитку ООН. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5. С. 1–7. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/351/413> (дата звернення: 27.04.2023 р.).

Освіта є фундаментом сталого розвитку і головним інструментом для створення гуманного, рівноправного та уважного до проблем людини суспільства, в якому кожен індивід повинен мати свою людську гідність.

Комісія Брундтланд (також відома як міжнародна (Світова) комісія з довкілля і розвитку сформулювала визначення сталого розвитку у своїй доповіді у вигляді книги «наше спільне майбутнє»⁴. Сталий розвиток – це «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби».

Модернізація вищої освіти в Україні тісно зв'язана з міжнародним співробітництвом. В Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) були поставлені завдання щодо створення та впровадження довготермінової програми співробітництва в галузі освіти, вироблення ефективних механізмів входження до освітніх і наукових програм ЮНЕСКО, інших міжнародних організацій, фондів тощо, а також створення із зарубіжними країнами спільних центрів освіти, укладання міжнародних угод щодо нострифікації документів про освіту та кваліфікацію спеціалістів та робітників тощо⁵.

Основні принципи діяльності ЮНЕСКО в галузі освіти базуються на міжнародно визнаних нормах та правах людини, які сформульовані в деклараціях, конвенціях, пактах, угодах та рекомендаціях, ухвалених ООН та ЮНЕСКО на міжнародних форумах.

Основні базові цілі ЮНЕСКО пов'язані з глобальними Цілями сталого розвитку та включають: право на освіту всіх жителів нашої планети, модернізацію освіти, створення нових сегментів освіти для вирішення проблем XXI століття з урахуванням глобалізації економіки і науково-технічної революції.

1. Роль ЮНЕСКО та ООН в модернізації вищої освіти

На сучасному етапі ЮНЕСКО відіграє провідну роль і відповідальність у сфері права на освіту в системі Організації Об'єднаних Націй і співпрацює з органами ООН з прав людини у моніторингу виконання договорів і конвенцій, що стосуються цього права⁶. Співпраця в системі ООН представлена в таблиці № 1.

⁴ Keeble B.R. The Brundtland Report: "Our Common Future". Medicine and War. 1988. № 4. P. 17–25.

⁵ Внукова Н., Сотська Г. Трансформація освіти для досягнення цілей сталого розвитку – 2030: нова педагогічна парадигма. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2023. № 7. С. 7–21.

⁶ Політична енциклопедія. / за ред. Ю. Левенець. Київ: «Парламентське видавництво», 2011. 808 с.

Таблиця 1

№	Органи ООН	Функції органів ООН
1.	Управління Верховного комісара ООН з прав людини	орган ООН, уповноважений заохочувати та захищати права людини в усьому світі. Діяльність проводиться у відповідності з наданим йому мандатом, Статутом ООН, Загальною декларацією прав людини та наступними інструментами в галузі захисту прав людини, Віденською декларацією прав людини і Програмою дій Всесвітньої конференції з прав людини 1993 року, а також підсумковими документами Всесвітнього саміту 2005 року.
2.	Комітети ООН з прав людини	організація, що займається наглядом за виконанням Міжнародного пакту про громадянські та політичні права в країнах – учасницях пакту.
3.	Рада ООН з прав людини	міжнародний правозахисний орган у системі ООН, що замінив Комісію ООН з прав людини (UNCHR). Рада з прав людини є допоміжним органом Генеральної Асамблеї ООН.
4.	Універсальний періодичний огляд	це найбільший світовий моніторинговий механізм за дотриманням прав людини, у рамках якого кожна країна-член Організації Об'єднаних Націй мусить звітувати, як вона дотримується прав і свобод людини та отримувати критичну оцінку свого звіту.
5.	Спеціальний доповідач ООН з питань права на освіту	альтернативні доповіді дозволяють громадянському суспільству повідомляти підтверджуючу або альтернативну інформацію про ситуацію з правами на освіту в аналізованій країні.
6.	Агентство ООН у справах біженців	надає послуги захисту та підтримку, щоб допомогти біженцям, внутрішньо переміщеним особам, постраждалим від війни та особам без громадянства отримати доступ до своїх прав та основних послуг і знайти стійкі рішення.
7.	Міжнародна організація праці	унікальна тристороння організація, яка об'єднує представників урядів, організацій працівників та роботодавців задля спільної розробки політики і програм.
8.	ЮНІСЕФ	захищає права та інтереси дітей, дбає про майбутнє нових поколінь, активно співпрацюючи з урядами і науковими установами, бізнесом і громадськими організаціями, лікарнями і навчальними закладами, інформуючи про проблеми дітей, пропонуючи перевірені й ефективні рішення, стимулюючи законодавчі зміни.
9.	Університет ООН	є міжнародною спільнотою вчених, зайнятих дослідницькою роботою, підготовкою аспірантів, поширенням знань, сприяючи досягненню цілей ООН у галузі миру та прогресу.

ЮНЕСКО також співпрацює з організаціями громадянського суспільства, фондами та мережами для підтримки різноманітних ініціатив і програм. Їхнє партнерство включає спільну роботу над такими питаннями, як збереження культурної спадщини, освіта та сталий розвиток⁷. ЮНЕСКО також надає можливості для фінансування організацій громадянського суспільства через такі програми, як Багаторічна програма ЮНЕСКО і Цілі сталого розвитку ЮНЕСКО⁸. Ці партнерства відіграють вирішальну роль у досягненні місії ЮНЕСКО щодо сприяння миру, взаєморозуміння та різноманітності.

ЮНЕСКО визнає важливість неурядових організацій, асоціацій та інтелектуальної спільноти в міжнародному співробітництві та побудувала мережу з організаціями у сферах своєї компетенції⁹.

Співпраця ЮНЕСКО з громадянським суспільством, фондами та мережами представлена в таблиці № 2.

Таблиця 2

№	Неурядові організації (НУО)	Співпраця з ЮНЕСКО
1.	Ініціатива «Право на освіту»	сприяє мобілізації та підзвітності щодо права на освіту та наводить мости між дисциплінами прав людини, розвитку та освіти.
2.	Міжнародна організація за право на освіту та свободу освіти (OIDEI)	є некомерційною, неурядовою організацією, яка просуває та створює нові освітні моделі та політику та варіанти фінансування для шкіл.
3.	Fondazione Chizzolini	некомерційна організація, яка переслідує цілі соціальної солідарності та суспільної користі у сфері міжнародного співробітництва та захисту прав людини.
4.	Глобальна ініціатива з економічних, соціальних і культурних прав д (GI-ESCR)	є неурядовою організацією, яка сприяє трансформаційним змінам, щоб покласти край ендемічним проблемам соціальної та економічної несправедливості через призму прав людини.

⁷ World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action. 9 October 1998. // Database «UNESCO Digital Library». URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375653?posInSet=1&queryId=N-EXPLORE-af7bb985-9217-4224-9529-4bb7d05fab20> (дата звернення 12.11.2012).

⁸ Руденко Л.Г. Стан виконання положень «Порядку денного на XXI століття (2002–2012)»: монографія / за ред. Л.Г. Руденко. Київ: Академперіодика, 2014. 359 с.

⁹ Jemeli С.М., Fakandu А.М. Equitable access to education and development in a knowledgeable society as advocated by UNESCO. Educational Research and Reviews. 2019. Vol. 14. № 6. P. 200–205.

Продовження таблиці 2

5.	ActionAid	це глобальна федерація, яка працює заради світу, вільного від бідності та несправедливості.
6.	Human Rights Watch	це неурядова організація, яка проводить дослідження та адвокацію прав людини.
7.	Save the Children	це некомерційна організація, яка прагне забезпечити кожній дитині право на виживання, захист, розвиток та участь.
8.	Education Cannot Wait	це глобальний фонд, присвячений освіті в надзвичайних ситуаціях і затяжних кризах.
9.	«Освіта понад усе»	це міжнародна фундація, яка прагне побудувати глобальний рух, який сприяє людському, соціальному та економічному розвитку через якісну освіту та інші програми та ініціативи соціального забезпечення.
10.	Інститут Брукінгса	це некомерційна громадська політична організація, місія якої полягає в проведенні поглиблених досліджень, які ведуть до нових ідей щодо вирішення проблем, з якими стикається суспільство на місцевому, національному та глобальному рівнях.
11.	Всесвітня організація з ранньої освіти дітей (ОМЕР)	це неурядова організація, що працює в більш ніж 60 країнах і займається захистом прав людини дівчаток і хлопчиків від народження до восьми років (раннє дитинство).
12.	Латиноамериканська кампанія за право на освіту (CLADE)	це плюралістична мережа організацій громадянського суспільства, яка представлена у 18 країнах Латинської Америки та Карибського басейну, яка сприяє соціальній мобілізації та політичній пропаганді для захисту права людини на освіту.
13.	NORRAG	це глобальна мережа, яка прагне брати активну участь у створенні умов для прийняття політичних рішень, заснованих на більшій участі, що покращує рівний доступ до якісної освіти.
14.	Міжвідомча мережа освіти в надзвичайних ситуаціях (INEE)	це відкрита глобальна мережа членів, які працюють разом у рамках гуманітарної діяльності та розвитку, щоб забезпечити всім людям право на якісну, безпечну, відповідну та справедливую освіту.

2. Модернізація вищої медичної освіти в Україні

Оскільки Україна активно та тісно співпрацює з ЮНЕСКО та ООН по питанням освіти, тому на підставі «Порядку денного на XXI століття» та документу «Десятиріччя освіти для сталого розвитку»¹⁰ були розроблені основні заходи з реалізації політики щодо впровадження системи вищої освіти для сталого розвитку, які сконцентрувалися в положеннях Концепції. Концепція є основою для розроблення відповідних нормативно-правових актів і програм модернізації освіти для сталого розвитку на регіональному та місцевих рівнях та забезпечення скоординованої діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з покращення рівня освіченості населення¹¹.

Освіта для сталого розвитку – сучасний підхід до організації навчального процесу, який включає інформування членів суспільства про основні проблеми сталого розвитку, формування світогляду, що базується на засадах сталості, переорієнтацію навчання з передачі знань на встановлення діалогу, орієнтацію на порушення та практичне розв’язання місцевих проблем¹².

Мета вищої медичної освіти для сталого розвитку – це опанування здобувачами вищої медичної освіти та лікарями всіх вікових категорій корисних навичок в галузі охорони здоров’я та досягання цілей сталого розвитку, таких як покращення показників здоров’я та зменшення диспропорцій, які виникають у соціальній, економічній та екологічній сферах на користь сталості¹³.

Система медичної вищої освіти для сталого розвитку охоплює формальну та неформальну освіту, яка потребує вдосконалення за напрямками:

- розробка та впровадження у вищих медичних навчальних закладах комплексної програми безперервної медичної освіти;
- розробка навчальних програм, підручників і навчальних посібників з проблем сталого розвитку та реалізація їх у навчальному процесі;

¹⁰ Бондар Д.М. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») та її роль у реформуванні управління системою вищої освіти в Україні (історико-педагогічний аспект). Збірник наукових праць. 2014. Вип. 17. Ч. 2. С. 14–19.

¹¹ Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. №2145VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.09.2021).

¹² Висоцька О.Є. Освіта для сталого розвитку: науково-методичний посібник. Дніпропетровськ, 2011. 200 с.

¹³ Сисоєва С.О. Сфера освіти як об’єкт дослідження. Журнал «Освітологія» 2012. № 1. С. 22–29.

- створення нових та реорганізація діючих науково-дослідних медичних центрів, діяльність яких спрямована на дослідження та оцінку різноманітних проблем сталого розвитку в сфері медицини;
- визначення пріоритетних напрямів медичних наукових досліджень у галузі сталого розвитку;
- підтримка проведення науково-практичних семінарів, конференцій з тематики сталого розвитку як для здобувачів вищої медичної освіти, так і для лікарів;
- розширення міжнародної співпраці з провідними університетами з різних країн і регіонів, зокрема з Європи, Америки та Канади, з акцентом на спільні дослідницькі проекти, академічні обміни і спільні публікації;
- запровадження нових форм організації навчального процесу для здобувачів вищої медичної освіти (таких як міжнародні студентські інтернет-семінари, робота в напрямку отримання сертифіката одного з провідних західних університетів за результатами вивчення певного курсу)¹⁴.

Модернізація вищої медичної освіти для здобувачів передбачає впровадження нових технологій і методів підвищення якості медичної освіти¹⁵. Напрямки модернізації медичної освіти повинні включати використання онлайн-ресурсів, інтерактивних засобів навчання та програм практичного навчання. Медичні школи повинні більше запроваджувати можливості для клінічної підготовки та досліджень для підготування здобувачів до реальних ситуацій¹⁶.

Використання інноваційних технологій у навчанні є необхідним для розуміння здобувачами вищої медичної освіти навчального матеріалу з дисциплін та набуття практичних навичок на основі теоретичних знань¹⁷. Тільки академічний підхід до навчання, що передбачає використання інноваційних технологій у процесі навчання, може забезпечити перехід до нової, компетентної моделі підготовки фахівців. Різноманітні академічні ресурси та методології включають використання

¹⁴ Коренева І. М. Феномен «Освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 117–123.

¹⁵ Ковтун Л.О., Юрій Р.Ф., Ільїна-Стогнієнко В.Ю. Впровадження інноваційних методів навчання при підготовці майбутніх лікарів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 108–115.

¹⁶ Harden R.M. International medical education and future directions: A global perspective. *Ac Med*. 2006. № 81. Р. 22–29.

¹⁷ Ковтун Л.О., Маганова Т.В., Сухоставець Н.П. Інноваційні підходи до навчання в медичних ЗВО України у сфері електронної системи охорони здоров'я (eHealth). *Перспективи та інновації науки. Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2023. Вип. 13. Ч. 31. С. 706–718.

наступних навчальних технологій: інтерактивні платформи електронного навчання, віртуальне моделювання, навчальні програми та методи гейміфікації тощо¹⁸.

Високі технології дозволяють індивідуалізувати навчання шляхом підвищення інтересу у здобувачів. Віртуальні симулятори пацієнтів полегшують навчання студентів, оскільки пропонують місця для практики діагностики медичних аномалій без ризику заподіяння шкоди пацієнту та для спостереження за аномальною патологією, яка інакше недоступна під час живих зустрічей з пацієнтами. Персоналізовані системи доповненої реальності можуть також сприяти автономному навчанню шляхом зменшення витрат на лабораторні матеріали та інструкторів. Ці ресурси є більш інтерактивними та цікавими, ніж підручники, оскільки інформація може бути вбудована та/або накладена на реальність¹⁹.

Так, наприклад, метод «стандартизований пацієнт» – це інноваційний підхід до навчання, за якого лікар і пацієнт працюють разом, практикуючи та оцінюючи знання та навички здобувача вищої медичної освіти²⁰. Однією з переваг цього методу є те, що здобувач може оцінити свій рівень підготовки та визначити сфери, де вони потребують вдосконалення. Крім того, цей метод дозволяє студенту застосувати свої теоретичні знання на практиці.

Стандартизованим пацієнтом – є спеціально підготовлена людина, яка виконує роль пацієнта і симулює клінічний випадок відповідно до заданого клінічного сценарію. Метод «Стандартизований пацієнт» допомагає майбутнім лікарям навчатися взаємодіяти з пацієнтами та співпрацювати з медичними працівниками в їхній клінічній практиці для забезпечення безпеки пацієнтів, а медичним педагогам застосовувати гуманістичний підхід до здобувачів вищої медичної освіти.

Наставництво та заохочення здобувачів вищої медичної освіти допомагає їм розвиватися в «лікарів-гуманістів», це дозволяє краще розуміти пацієнтів, глибше вивчати дії лікарів і будувати значущі стосунки з пацієнтами в реальних або реалістичних клінічних умовах. Відвідування наставника на клінічній базі допомагає здобувачу вищої

¹⁸ Bleakley A., Bligh J. Student learning from patients: Let's get real in medical education. *Adv Health Sci Educ.* 2006. № 13. P. 89–107.

¹⁹ Pershing S., Fuchs V.R. Restructuring medical education to meet current and future health care needs. *Acad Med.* 2013. № 88. P. 1798–17801.

²⁰ Ковтун Л. О., Варивончик Д. В., Струк Т. А. Інтеграція клінічного досвіду, практичних навичок та теоретичних знань у медичній освіті України: виклики та перспективи. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія».* 2023. Вип. 11. Ч. 17. С. 1259. С. 804–814.

медичної освіти уявити своє майбутнє життя як лікаря та навчитися взаємодіяти з пацієнтами та підготувати свої професійні компетенції в процесі становлення²¹.

Практичний досвід міжпрофесійної співпраці дає змогу здобувачам оцінити свою професійну роль, поважати позицію інших і усвідомлювати необхідність співпраці з іншими медичними працівниками для безпеки пацієнтів²².

На сучасному етапі модернізації вищої медичної освіти сучасні технології дозволяють здобувачам з обмеженими ресурсами підключатися до інших здобувачів, викладачів і навіть інших навчальних програм. Дистанційне електронне навчання заохочує здобувачів розширити сферу своїх знань за межами їхніх ресурсів.

Активні та пасивні методи навчання та контролю, клінічна підготовка є високоефективними та орієнтованими на результат. Поєднання цих методів може підвищити академічний рівень випускників медичних вузів, а також забезпечити систему охорони здоров'я висококваліфікованими професіоналами²³.

Процес освіти лікарів реалізується системою безперервної медичної освіти. Це досягається завдяки класичним медичним школам вищої медичної освіти та медичним факультетам університетів з розвиненою інфраструктурою, високим професорсько-викладацьким і науковим потенціалом, багаторічними традиціями підготовки лікарів²⁴.

Запровадження нових технологій в системі охорони здоров'я, серйозні зміни в політиці, спрямовані на скорочення витрат на охорону здоров'я, і демографічні зміни докорінно змінюють практику медицини. Окрім надання досвіду в галузі клінічної допомоги та біомедичних наук, медичні школи та програми також повинні включати міжпрофесійну освіту, формальну підготовку з менеджменту та навчальні програми, які відображають різноманіття²⁵.

²¹ Blanco I., Barjaktarovic N., Gonzalez C.M. Addressing Health Disparities in Medical Education and Clinical Practice. *Rheumatic Disease Clinics*. 2020. Vol. 46. P. 1. P. 179–191.

²² Friedman CP, Donaldson KM, Vantsevich AV. Educating medical students in the era of ubiquitous information. *Med Teach*. 2016. № 38. P. 504–509.

²³ Frenk J., Chen L., Bhutta Z.A., Cohen J., Crisp N., Evans T., et al. Health professionals for a new century: transforming education to strengthen health systems in an interdependent world. *Lancet*. 2010. Vol. 376. P. 1923–1958.

²⁴ Han E.R., Yeo S., Kim M.J. et al. Medical education trends for future physicians in the era of advanced technology and artificial intelligence: an integrative review. *BMC Med Educ*. 2019. Vol. 19. P. 460. P. 1–15.

²⁵ Rampton V., Mittelman M., Goldhahn J. Implications of artificial intelligence for medical education. *Lancet Digit Health*. 2020. № 2. P. 111–112.

Міжпрофесійна освіта

Залежно від спеціалізації, лікарі різною мірою взаємодіють з медсестрами, фармацевтами та суміжними медичними працівниками. Ефективна співпраця та командна робота в рамках міждисциплінарних програм необхідні для забезпечення різноманітних потреб пацієнтів у медичній допомозі²⁶. Це підвищує безпеку пацієнтів, покращує якість медичної допомоги та результати. В Україні для співробітництва між лікарями різних спеціалізацій та профілю надання медичних послуг створена Федерація професійних медичних об'єднань, членство якої надає переваги для власної професійної діяльності осіб, зайнятих у сфері охорони здоров'я. Базовим критерієм формування професійної спільноти Федерації є належність до відповідної професії: лікарі, медичні сестри (фельдшери), фармацевти, за якою формуються асоціації, які стають членами Федерації, у рамках якої вони об'єднуються у відповідні палати Федерації.

Основні засади внутрішньої політики Федерації.

1. Формування ідеології об'єднання всього професійного медичного співтовариства на принципах саморегулювання з метою вдосконалення системи охорони здоров'я України.

2. Відповідальність перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України.

3. Захист прав та інтересів медичних і фармацевтичних працівників, підтримка розвитку медичної освіти, науки та медичної практики.

4. Сприяння підвищенню авторитету та престижу медичних професій в Україні, поліпшенню доступності та якості надання медичної допомоги та медичного обслуговування з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя.

5. Об'єднання та подальша координація діяльності існуючих громадських професійних медичних асоціацій, науково-медичних товариств та об'єднань для участі у створенні та впровадженні єдиних стандартів надання медичної допомоги з метою досягнення високих стандартів медичної етики та професійної компетенції.

6. Орієнтація на найкращий міжнародний досвід саморегулювання у сфері охорони здоров'я. Відстоювання європейських стандартів створення та функціонування органів професійного самоврядування представників галузі охорони здоров'я в Україні.

²⁶ Del Canale S., Louis D.Z., Maio V., Wang X., Rossi G., Hojat M., et al. The relationship between physician empathy and disease complications: an empirical study of primary care physicians and their diabetic patients in Parma, Italy. *Acad Med.* 2012. № 87. P. 1243–1249.

7. Формування взаємовідносин з органами державної влади щодо участі Федерації у прийнятті державних управлінських та регуляторних рішень у галузі охорони здоров'я та делегування певних владних повноважень Федерації з урахуванням провідного міжнародного досвіду (акредитація, ліцензування, атестація тощо).

Українська федерація професійних медичних об'єднань представлена в таблиці № 3.

Таблиця 3

№	Професійні медичні об'єднання
1.	Громадська організація «Асоціація акушерів-гінекологів України»
2.	Українське науково-медичне товариство онкологів
3.	Громадська організація «Асоціація радіологів України»
4.	Громадська організація «Асоціація стоматологів України»
5.	Українське наукове медичне товариство гематологів та трансфузіологів
6.	Всеукраїнська громадська організація «Наукове товариство гігієністів України»
7.	Громадська організація «Асоціація патологоанатомів України»
8.	Асоціація судових медиків України
9.	Всеукраїнська громадська організація Асоціація урологів України
10.	Асоціація ендокринологів України
11.	Всеукраїнська громадська організація «Українська Асоціація ортопедів-травматологів»
12.	Українська асоціація лікарів-дерматовенерологів і косметологів
13.	Громадська організація «Всеукраїнська асоціація інфекціоністів»
14.	Громадська організація «Українське товариство фахівців з імунології, алергології та імунореабілітації»
15.	Громадська організація «Асоціація анестезіологів України»
16.	Фармацевтична асоціація України
18.	Громадська організація «Асоціація фтизіатрів і пульмонологів України»
19.	Українське наукове медичне товариство мікробіологів, епідеміологів та паразитологів ім. Заболотного
20.	Товариство мікробіологів України ім. С.М. Виноградського
21.	Громадська організація «Всеукраїнська асоціація кардіологів України»
22.	Громадська організація «Українське наукове медичне товариство лікарів-Отоориноларингологів»
23.	Громадська організація «Всеукраїнська асоціація пластичних, реконструктивних та естетичних хірургів»
24.	Громадська організація Товариство токсикологів України
25.	Громадська організація «Асоціація хірургів України»
26.	Громадська організація «Українська асоціація нейрохірургів»
27.	Громадська організація «Українське фізіологічне товариство» ім. П.Г. Костюка

28.	Всеукраїнська громадська організація Наукове товариство патолофізіологів України
29.	Українське товариство терапевтів
30.	Асоціація педіатрів України
31.	Наукове медичне товариство геронтологів і геріатрів України
32.	Громадська організація «Асоціація неврологів, психіатрів і наркологів України»
33.	«Українська асоціація нефрологів і фахівців з трансплантації нирки»
34.	«Всеукраїнська асоціація ревматологів України»
35.	Громадська організація «Всеукраїнська асоціація фізичної медицини, реабілітації і курортології»
36.	Асоціація хіміотерапевтів України
37.	Українська асоціація черепно-щелепно-лицевих хірургів
38.	Громадська організація «Українська асоціація рефлексотерапії та медичної акупунктури»
39.	Громадська організація «Асоціація медичних сестер України»
40.	Національна ліга психотерапії, психосоматики та медичної психології України
41.	Громадська організація «Асоціація лікарів-інтерністів»
42.	Громадська організація «Асоціація серцево-судинних хірургів України»

Формальне навчання менеджменту.

Роль клініцистів все більше виходить за рамки діагностики та лікування захворювань. У всіх спеціальностях і дисциплінах сучасна медична практика вимагає від клініцистів більше зосереджуватися на профілактиці захворювань і зміцненні здоров'я. Застосування управлінських принципів до моделей і практик надання медичної допомоги сприяє підвищенню якості результатів та доступу²⁷. З вищим рівнем вертикальної інтеграції в галузі нових лікарів-керівників і лікарів-адміністраторів потрібна їх підготовка для того, щоб вони служили посередниками між клініцистами та керівництвом високого рівня в організаціях охорони здоров'я, системах і некомерційних організаціях. Зростаюче визнання важливості застосування управлінських наук в охороні здоров'я призвело до зростаючої тенденції лікарів здобувати освіту з менеджменту через формальні та неформальні програми. Лідерство клініцистів для прийняття структурних, фінансових і стратегічних рішень на інституційному та організаційному рівнях має життєве важливе

²⁷ Kumagai A.K., Lypson M.L. Beyond cultural competence: critical consciousness, social justice, and multicultural education. *Acad Med*. 2009. № 84. P. 782–787.

значення для всієї системи охорони здоров'я²⁸. Лікарі, які пройшли офіційне навчання менеджменту, добре підготовлені не тільки для управління здоров'ям населення та окремих людей, але й для застосування принципів фінансів, економіки та бухгалтерського обліку в сфері надання медичної допомоги.

Лікарі – це не просто джерела наукових і клінічних знань – вони пов'язані з вищими соціальними покликами – зцілювати пацієнтів як окремих осіб так і членів громад. Тому реформи навчальних програм повинні враховувати прищеплення професійних цінностей і навичок, які відображають зростаючу епідеміологічну та біомедичну науку, яка підкреслює вплив соціального контексту на здоров'я особистості та громади.

ВИСНОВКИ

Сталий розвиток – це концепція, яка підкреслює ідею прогресу, який є послідовним і стійким у довгостроковій перспективі. У вищій освіті це означає, що заклади вищої освіти повинні постійно вдосконалювати свої послуги та пропозиції, щоб задовольняти мінливі потреби своїх здобувачів і викладачів, зберігаючи свою репутацію та якість. Розвиток вищої освіти – це постійний процес гармонії між різними зацікавленими сторонами, залученими до адаптації освітньої та наукової діяльності до концептуальної тріади сталого розвитку – соціальних, екологічних та економічних факторів як в ендегенному, так і в екзогенному просторі.

Модернізація вищої медичної освіти для здобувачів передбачає інтеграцію нових технологій та інноваційних методів навчання для покращення навчального досвіду. Це включає використання цифрових ресурсів, таких як моделювання, симулювання, онлайн-платформи навчання та телемедицину. Крім того, увага приділяється міждисциплінарній освіті, де здобувачі вищої медичної освіти дізнаються про різні аспекти охорони здоров'я, такі як громадське здоров'я, біомедична етика та політика охорони здоров'я. Цей підхід спрямований на створення всебічних медичних працівників, які можуть вирішувати складні проблеми в сфері охорони здоров'я.

Модернізація вищої медичної освіти для лікарів стосується змін і оновлень, внесених до програм безперервної медичної освіти з метою відображення поточних досягнень медичної науки та технологій. Ціллю модернізації медичної освіти є формування компетентних та адаптованих лікарів у швидко мінливому середовищі охорони здоров'я.

²⁸ Obermeyer Z., Emanuel E.J. Predicting the future—big data, machine learning, and clinical medicine. *N Engl J Med.* 2016. № 375. P. 1216.

Ця підготовка включає використання нових методів навчання, міжпрофесійну освіту, формальну підготовку з менеджменту та навчальні програми, які відображають різноманіття, що дозволяє інтегрувати клінічну підготовку в нові заклади охорони здоров'я.

Таким чином, модернізація медичної освіти та сталий розвиток взаємопов'язані один з одним. Концепція Цілей сталого розвитку спрямована на підвищення якості медичних знань та послуг. Деякі способи модернізації медичної освіти включають нові технології та інструменти, які можуть бути застосовані для індивідуального досвіду навчання та можливостей для постійного професійного розвитку. Сприяючи сталому розвитку, медичні навчальні заклади можуть працювати над більш справедливою та ефективнішою системою охорони здоров'я.

АНОТАЦІЯ

У статті охарактеризовано сучасні тенденції розвитку вищої медичної освіти, як для здобувачів так і для лікарів, враховуючи домінуючу роль концепції сталого розвитку. Запровадження принципів сталого розвитку в вищій медичній освіті може сприяти забезпеченню комплексного підходу у підготовці майбутніх медичних працівників, а також в безперервній освіті лікарів. Організація системи вищої професійної медичної освіти потребує не лише фундаментальних, суто медичних і природничо-наукових знань про людину, а й розв'язання проблем, пов'язаних з міжпрофесійною освітою, застосуванням управлінських принципів до моделей і практик надання медичної допомоги, а також реформування навчальних програм шляхом підвищення професійних цінностей і навичок.

Модернізація вищої медичної освіти – це адаптація національної системи вищої освіти до європейських стандартів та забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог, а також це конкурентоспроможність українських освітянських кваліфікацій на європейському ринку праці, визнання загальноприйнятої системи освітньо-кваліфікаційних ступенів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України, від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 / Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення 12.12.2021 р.).
2. Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року», від 25 вересня 2015 р. № 70/1 / Sustainable Development Goals (SDGs), United Nations General Assembly. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (Distr. General 21.10. 2015 р.).
3. Воробієнко П.П. Роль освіти в досягненні цілей сталого розвитку ООН. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5. С. 1–7. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/351/413> (дата звернення: 27.04.2023 р.).
4. Keeble B.R. The Brundtland Report: “Our Common Future”. *Medicine and War*. 1988. № 4. P. 17–25.
5. Внукова Н., Сотська Г. Трансформація освіти для досягнення цілей сталого розвитку – 2030: нова педагогічна парадигма. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2023. № 7. С. 7–21.
6. Політична енциклопедія. / за ред. Ю. Левенець. Київ : «Парламентське видавництво», 2011. 808 с.
7. World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action. 9 October 1998. // Database «UNESCO Digital Library». URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375653?posInSet=1&queryId=N-EXPLORE-af7bb985-9217-4224-9529-4bb7d05fab20> (дата звернення 12.11.2012).
8. Руденко Л.Г. Стан виконання положень «Порядку денного на XXI століття (2002–2012) : монографія / за ред. Л.Г. Руденко. Київ : Академперіодика, 2014. 359 с.
9. Jemelil C.M., Fakandu A.M. Equitable access to education and development in a knowledgeable society as advocated by UNESCO. *Educational Research and Reviews*. 2019. Vol. 14. № 6. P. 200–205.
10. Бондар Д.М. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») та її роль у реформуванні управління системою вищої освіти в Україні (історико-педагогічний аспект). Збірник наукових праць. 2014. Вип. 17. Ч. 2 . С. 14–19.
11. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. №2145VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.09.2021).
12. Висоцька О.С. Освіта для сталого розвитку : науково-методичний посібник. Дніпропетровськ, 2011. 200 с.

13. Сисоєва С.О. Сфера освіти як об'єкт дослідження. Журнал «Освітологія». 2012. № 1. С. 22–29.
14. Коренева І. М. Феномен «Освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 117–123.
15. Ковтун Л.О., Юрій Р.Ф., Льбіна-Стогнієнко В.Ю. Впровадження інноваційних методів навчання при підготовці майбутніх лікарів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 108–115.
16. Harden R.M. International medical education and future directions: A global perspective. *Ac Med*. 2006. № 81. P. 22–29.
17. Ковтун Л.О., Маганова Т.В., Сухоставець Н.П. Інноваційні підходи до навчання в медичних ЗВО України у сфері електронної системи охорони здоров'я (eHealth). *Перспективи та інновації науки. Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2023. Вип. 13. Ч. 31. С. 706–718.
18. Bleakley A., Bligh J. Student learning from patients: Let's get real in medical education. *Adv Health Sci Educ*. 2006. № 13. P. 89–107.
19. Pershing S., Fuchs V.R. Restructuring medical education to meet current and future health care needs. *Acad Med*. 2013. № 88. P. 1798–17801.
20. Ковтун Л. О., Варивончик Д. В., Струк Т. А. Інтеграція клінічного досвіду, практичних навичок та теоретичних знань у медичній освіті України: виклики та перспективи. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»*. 2023. Вип. 11. Ч. 17. С. 1259. С. 804–814.
21. Blanco I., Barjaktarovic N., Gonzalez C.M. Addressing Health Disparities in Medical Education and Clinical Practice. *Rheumatic Disease Clinics*. 2020. Vol. 46. P. 1. P. 179–191.
22. Friedman CP, Donaldson KM, Vantsevich AV. Educating medical students in the era of ubiquitous information. *Med Teach*. 2016. № 38. P. 504–509.
23. Frenk J., Chen L., Bhutta Z.A., Cohen J., Crisp N., Evans T., et al. Health professionals for a new century: transforming education to strengthen health systems in an interdependent world. *Lancet*. 2010. Vol. 376. P. 1923–1958.
24. Han E.R., Yeo S., Kim M.J. et al. Medical education trends for future physicians in the era of advanced technology and artificial intelligence: an integrative review. *BMC Med Educ*. 2019. Vol. 19. P. 460. P. 1-15.
25. Rampton V., Mittelman M., Goldhahn J. Implications of artificial intelligence for medical education. *Lancet Digit Health*. 2020. № 2. P. 111–112.

26. Del Canale S., Louis D.Z., Maio V., Wang X., Rossi G., Hojat M., et al. The relationship between physician empathy and disease complications: an empirical study of primary care physicians and their diabetic patients in Parma, Italy. *Acad Med.* 2012. № 87. P. 1243–1249.

27. Kumagai A.K., Lypson M.L. Beyond cultural competence: critical consciousness, social justice, and multicultural education. *Acad Med.* 2009. № 84. P. 782–787.

28. Obermeyer Z., Emanuel E.J. Predicting the future—big data, machine learning, and clinical medicine. *N Engl J Med.* 2016. № 375. P. 1216.

Information about the author:

Kovtun Larysa Oleksandrivna,

Candidate of Medical Sciences,

Associate Professor at the Department of Dermatology and Venereology,

Odesa National Medical University

2, Valikhovskiy lane, Odesa, 65082, Ukraine